

بررسی برخی از علل نارضایتی مدیران بنگاههای اقتصادی در زمینه پرداخت عوارض

پرداخت عوارض و دریافت خدمات کفهای نابرابر

یک ترازو

گروه گزارش: علی اکبر بابایی، سیما هاشمی، مهرانگیز یقین‌لو

اشاره

کارشناسی مقوله عوارض است. چرا که ممکن است به دلیل فقدان مطالعات لازم و نبود انسجام، در یک موضوع خاص تعدد دریافت عوارض توسط نهادهای مختلف دولتی رخ داده و یا اصولاً موضوع مشمول عوارض و میزان عوارض درست و بهینه تشخیص داده نشده است و به مسئله کشش پذیری کالا یا خدمت مربوطه توجه نشود و همه اینها در نهایت منجر به آثار سوء و ناهنجاریهای اقتصادی خواهد شد.

عوارض اگرچه به دلیل تنوع و محلی یا ملی بودن می‌تواند وضع یا حذف شود، اما هرچه تعداد و تنوع آن کمتر باشد، به نفع پرداخت‌کنندگان عوارض ویژه واحدهای صنعتی و صنفی و بنگاههای اقتصادی است. هم اینک تنوع و گوناگونی عوارض در برخی موارد سبب شده است تا بخشی از نیروی انسانی در بخشهای مالی و اداری بنگاههای اقتصادی نیروی خود را صرف برآورد، محاسبه و پرداخت این عوارض گوناگون کنند. این موضوع نیز یکی از موارد گلابه‌ای است که گاهی مطرح می‌شود و مبتلایان به این مشکل خواهان چاره هستند.

در این گزارش ویژه ما برآنیم که باابعاد مختلف مقوله عوارض از دیدگاه کارشناسان و صاحب‌نظران آشنا شویم. افرادی که در این گزارش ویژه از نظر کارشناسی آنها استفاده شده است، عبارتند از:

آقایان رسول ابراهیمی باران رئیس بخش مهندسی مرفه‌یوت شرکت بهمن موتور، بهمن آرمان استاد دانشگاه و کارشناس مسایل اقتصادی، رحیم اسماعیلی عضو هیات مدیره ایران خودرو، محمد پوریانی مدیرعامل شرکت سهامی عام صنعتی بهپاک، پیمان دیانی مدیر فروش لوازم تاسیساتی شرکت صنعتی یوتان، هادی شفیع‌زاده، معاون درآمدهای عمومی اداره کل درآمدهای شهرداری تهران، محمدرضا قاسمی مجید مدیرعامل شرکت کاروانا، عباس منصوریان مدیرعامل صنایع شیمیایی سینا، محمد تقی نژاد عمران کارشناس مسایل مالیاتی و چند تن از کارشناسان سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان.

در شماره‌های اخیر گزارشی داشتیم از چگونگی پرداخت و دریافت مالیات و آثاری که روی اقتصاد ملی به‌ویژه بنگاههای اقتصادی دارد، در آن گزارش کارشناسان امر تأکید کردند که کسی با پرداخت مالیات به دولت مخالفت ندارد. نه تنها مخالفت و دید منفی وجود ندارد، بلکه باید بخش عمده درآمد دولت از این راه تأمین شود.

اما در مورد چگونگی و روش کار بحث بسیار است. پس از چاپ این گزارش، گروهی از خوانندگان پیشنهاد کردند به «عوارض» نیز به‌هوان تکمیل‌کننده این گزارش بپردازیم تا مجموعه‌ای به‌هوان مالیات و عوارض را در معرض بررسی و نقد قرار داده باشیم. «تدبیر» نیز بااجابت این خواست تلاش کرد تا در این شماره از گزارش ویژه به این مقوله بپردازد و از زوایای گوناگون به آن نگاه کند.

عوارض یکی از بخشهای عمده درآمدهای دولت را تشکیل می‌دهد و درآمدی است که اگرچه ازکیسه مصرف‌کننده خارج می‌شود ولی همواره رابطه‌ای بین پرداخت‌کننده و مصرف‌کننده آن وجود ندارد. برای مثال اگرچه عوارض شهرداری یا آموزش و پرورش از کالاهای خاصی برای امر شهرسازی یا آموزش و پرورش دریافت می‌شود، ولی لزوماً مصرف‌کننده آن کالا به‌طور مستقیم دریافت‌کننده خدمت مزبور نیست.

از آنجایی که عوارض تأثیر عمده‌ای بر میزان تولید و توسعه فعالیت و اشتغال دارد لذا تعریف آنها باید با مطالعات دقیق کارشناسی و به‌صورتی یکپارچه صورت گیرد. به‌یاد دیگر اگرچه هزینه‌های دولت باید از مردم تأمین شود و با گسترش حیطه دولت نیاز به منابع جدید فزونی یافته و طبیعی است که بسیاری از بخشهای دولت به‌منظور کسب درآمد، اقدام به تعریف عوارض و دریافت آن می‌کنند ولی نکته ظریف قضیه نه در رد صحت این موضوع بلکه در تعریف دقیق و

عوارض در یک نگاه

* سابقه تاریخی اخذ عوارض در ایران به دوره قبل از استیلای مغول برمی‌گردد. مثلاً مالیاتهای فوق‌العاده‌ای را که خوانین از روستاییان برای تامین مخارج فوق‌العاده مانند جنگ و تشریفات درباری می‌گرفتند عوارض نامیده می‌شد.

* فرق مالیات با عوارض این است که مالیات را دولت مطابق قانون از اشخاص برای هزینه‌های عمومی دریافت می‌کند در حالی‌که عوارض را سازمانهای دولتی از اشخاص حقیقی و حقوقی برای مصارف خاص دریافت می‌کنند. مثل عوارض نوسازی شهرداری که برای تنظیف و پاکسازی شهر دریافت می‌شود و یا صدی پنج عوارضی که دولت از قیمت اتومبیل برای آسفالت راهها وصول می‌کند.

* واژه «عوارض» اشاره به زیرگروهی از مالیاتهای غیرمستقیم دارد و در موارد خاصی از مالیاتهای فروش که در مرحله تولید وضع می‌گردد، به کار می‌رود. عوارض بیشتر دارای ماهیت قانونی است تا اقتصادی. مالیاتهای مستقیم معمولاً بر مبنای جمعیت وضع می‌شود. در حالی که سایر مالیاتها نظیر «عوارض»، سود بازرگانی و حقوقی گمرکی» به این مبنای نیاز ندارد.

* گوناگونی عوارض در طول سالها بیشتر شده است به طوری که گفته می‌شود در حال حاضر بیش از ۵۰ نوع عوارض از طرف دستگاههای مختلف از مردم، به ویژه بنگاههای اقتصادی گرفته می‌شود.

* عوارض هم از کالاهای ساخت داخل گرفته می‌شود، هم از کالاهایی که وارد کشور می‌شوند. یکی از مشکلات گرفتن عوارض از کالاهای وارداتی محاسبه نرخ ارز است. یعنی کالا به قیمت ارز آزاد وارد می‌شود اما عوارض آن به قیمت ارز ۱۷۵۰ ریالی پرداخت می‌شود.

* برخی از کارشناسان می‌گویند؛ در کشورهایی که شرایط اقتصادی شبیه کشور ما را دارند، معمولاً شرایط اقتصادی به گونه‌ای تدوین می‌شود که از طریق

است. مثلاً شهروند عوارض نوسازی می‌دهد و از خدمات شهری استفاده می‌کند.

پرسش بعدی این بود که عوارض چند دسته است و آیا می‌توان برای انواع عوارض که از تنوع زیادی برخوردارند، نوعی دسته‌بندی قابل شد؟ این پرسش را با آقای دیانی در میان گذاشتیم.

وی گفت: قبل از پاسخ به سؤال شما باید به یک واقعیت اشاره کنم و آن این است که ما تعریف جامعی از عوارض نداریم. در برداشتی که به سابقه تاریخی برمی‌گردد عوارض به آن دسته از دریافت‌هایی گفته می‌شد که از کالاها و خدمات خاصی در یک منطقه معین و صرفاً برای هزینه‌های شهری دریافت می‌شد، مانند عوارض دروازه‌ای. ولی در دو دهه اخیر، به علت کارانبودن سیستم بودجه و مالیات کشور برای تامین کسری بودجه برخی از سازمانها و وزارتخانه‌ها در تبصره‌هایی از قوانین کشور برای تامین مالی عوارض پیش‌بینی و اخذ شد. که از جمله می‌توان به عوارض ۲ درصد آموزش و پرورش یا وجوهی که بابت تربیت بدنی یا تحقیقات صنعتی دریافت می‌شود اشاره کرد.

بنابراین در حال حاضر صنعت با ۳ گروه عوارض مواجه است.

۱ - عوارضی که به طور مستقیم توسط دولت از بنگاههای اقتصادی دریافت می‌شود این عوارض که طبق مجوزهای قانونی به نفع یکی از وزارتخانه‌ها و سازمانها برقرار شده که البته اگرچه عنوان عوارض دارد ولی به تعریف «مالیات بر مصرف و یا فروش» بیشتر نزدیک است تا عوارض: از جمله ۱٪ شهرداری، ۳ در هزار سهم شهرداری بابت عملکرد و ۲٪ سهم

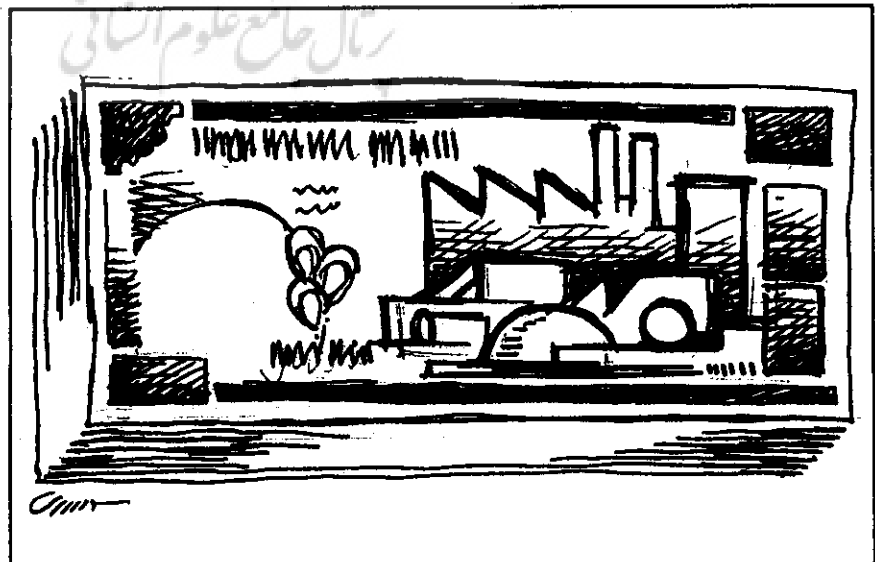
نخستین پرسشی که مطرح کردیم، تفاوت مالیات و عوارض و تعریف عوارض بود. آقای تقی نژاد هم‌ران در این زمینه گفت: مالیات عبارتست از توزیع هزینه‌های مندرج در بودجه بین افراد برحسب توانایی در پرداخت آنان.

عوارض وجوهی است که در مقابل خدمت انجام شده وصول می‌گردد. به عبارت دیگر کلمه عوارض به معنی محدود و دقیق آن که خدمت انجام شده را در نظر می‌گیرد، به کار می‌رود. هرچند عوارض غیرمالیات است ولی مانند آن دارای جنبه‌های مالیاتی است و از آن دو نتیجه حاصل می‌شود.

۱ - برقراری آن تابع قوانین و مقررات است.

۲ - از جهت لزوم وصول و مبلغ آن عوارض تابع وجود خدمت است. معهذاً جنبه مالیاتی آن بعضاً اجازه می‌دهد که حتی از کسانی که از استفاده آن خدمت امتناع می‌کنند وصول شود (مانند عوارض جمع‌آوری زباله‌ها). برای مثال می‌توان از عوارض بندرها و فرودگاهها و همچنین عوارض شهرداریها نام برد که شهروندان براساس ضوابط مربوط عوارض متعدد تحت عناوین نوسازی و اتومبیل و غیره پرداخت می‌کنند.

با عنایت به تعاریف ارائه شده تفاوت مالیات و عوارض مشخص است مالیات دارای جنبه‌های عمومی است و دولت الزامی به آرایه خدمات خاص به مودیان ندارد. به طور مثال از محل مالیات حقوق پرسنلی بیمارستانها، استادان دانشگاهها و مدرسین پرداخت می‌شود و تاسیسات عمومی ایجاد می‌گردد که احتمال دارد یک مودی مالیاتی هیچوقت از این خدمات استفاده نکند ولی عوارض در مقابل خدمت

کاهش عوارض یا حذف آن به شرطی مفید است که زمینه رقابتی شدن صنایع ما با صنایع خارجی را فراهم کند. ولی اگر حذف عوارض باعث تنبلی و سستی صنایع به ویژه صنایع انحصاری شود، سودمند نیست.

آموزش و پرورش و ...

۲ - عوارضی که به صورت غیرمستقیم از صنایع و موسسات دریافت می شود: از جمله عوارض نوسازی شهرداری، عوارض صدا و سیما در هزینه برق، عوارض ورود مواد اولیه و قطعات، عوارض ارزش واریزنامه‌ای، دو درصد صندوق کارآموزی و ...

۳ - عوارض غیرمشهود، عوارضی است که اگرچه مستقیم یا غیرمستقیم توسط دولت دریافت نمی شود، ولی براساس برخی از قوانین (قانون کار و قانون تامین اجتماعی و ...) کارفرمایان و صاحبان صنایع موظف به پرداخت آنها شده اند. اینگونه هزینه‌ها عموماً هزینه‌هایی است که به صنایع به علت عدم کفایت اعتبارات دولتی و عدم اختصاص بودجه در هزینه‌های عمومی به دوش صنایع گذاشته شده است. از جمله هزینه‌های رفت و آمد کارکنان، تامین مسکن کارکنان، هزینه‌های تکمیلی بیمه‌های درمانی و عمر، خواربار و سایر کمک‌های غیرنقدی و ...

آقای پوریانی نوع دیگری از تقسیم‌بندی عوارض را ارائه می کند. به نظر این کارشناس عوارض را می توان از نظر گستره، توزیع و مصرف در سطح ملی و محلی تقسیم‌بندی کرد. به عنوان مثال عوارضی که برای واردات به حساب خزانه واریز می شود، مصرف آن در سطح ملی است و عوارضی که برای واردات توسط شهرداری محل دریافت می شود، مصرف محلی دارد.

علاوه بر این عوارض را می توان این گونه نیز دسته بندی کرد:

عوارض خصوصی: میزان عوارضی که برای خانواده‌ها یا بنگاه‌ها وضع می شود. یا میزان عوارضی که در جاهای خاصی باید مصرف شود. عوارض عمومی: عوارضی است که بر واردات

کالا وضع می شود. این عوارض روی قشر وسیعی تاثیر دارد و تسری پیدا می کند. یا میزان عوارضی که با رعایت قانون در هرجایی که لازم است، مصرف می شود.

انواع عوارض

آقای قاسمی مجدد عوارض را از نظر سازمانهای پرداخت کننده و دریافت کننده تقسیم بندی کرده است. به گفته وی سازمانها و موسسات مختلف عوارض گوناگونی را وضع و دریافت می کنند که علاوه بر تنوع، از نظر کاربردی نیز بعضاً با هم اختلاف دارند. مهمترین آنها عبارتند از:

عوارض وصولی از کالاهای وارداتی: شامل عوارض گمرکی - عوارض شهرداری - عوارض برای هلال احمر - عوارض تعاون
عوارض وصولی از مراکز تولیدی و صنعتی: شامل عوارض شهرداری - عوارض آموزش و پرورش بر مبنای ۲ درصد - عوارض زیربنایی (در ذوب آهن و فولاد مبارکه برای احداث اتوبان اصفهان کاشان از خریدار گرفته می شود) و عوارض آب کاشان (در ذوب آهن و فولاد مبارکه از خریداران اخذ می شود).

عوارض وصولی توسط شهرداریها: شامل عوارض نوسازی، عوارض زیربنا، عوارض تراکم، عوارض تغییر کاربری، حق پارکینگ، عوارض سالیانه اتومبیلها، عوارض پایانه‌ها و عوارض کسب و پیشه.
عوارض متفرقه: مانند عوارض تردد از بزرگراهها، عوارض صدا و سیما که به همراه قبض برق وصول می شود.

آقای شفیمی زاده نیز از دید شهرداری به عوارض نگاه و آنها را دسته بندی کرد. وی گفت:

طبق قوانین شهرداری برای اداره امور شهر و خدماتی که ارائه می دهد مبالغی را به عنوان عوارض از شهروندان دریافت می کند و به حساب درآمد شهرداری واریز می دارد.

عوارض بر دو بخش هستند:

۱ - اختصاصی ۲ - عمومی

عوارض اختصاصی عبارت است از عوارضی است که اختصاصاً در ردیف‌های کسب عوارض مشخص شده باشد مثل عوارض نوسازی که قانون مشخص کرده است و اینکه این عوارض به چه مصرفی برسد و یا عوارض سالانه اتومبیل

عوارض عمومی: این عوارض بابت سرویس‌هایی که شهرداری به شهروندان می دهد دریافت

حمایت از صنایع، ارزش افزوده صنایع افزایش یابد که از آن طریق بتوانند ظرفیت مالیاتی ایجاد کنند. ولی در کشور ما شرایط به گونه دیگری تدوین می شود و هر ارگان و دستگاهی تنها راه تامین مالی هزینه‌های خود را برقراری «عوارض» بر صنایع می دانند بدون مطالعه و تحقیق لازم یا حداقل مشورت با متولی صنعت کشور، (وزارت صنایع).

* عوارض به دو گونه وصول می شوند:

- آنهایی که مستقیماً از سوی نهاد متقاضی از مصرف کننده با واسطه بنگاهها یا صنعت اخذ می شود

- آنهایی که مستقیماً از سوی نهاد متقاضی از صنعت یا بنگاه اقتصادی و از محل فروش یا درآمد یا سود اخذ می شود

* عوارض فروش در شهرها: واحدهایی که در حوزه حفاظتی شهرها قرار دارند، عوارض فروش را باید در صورت حسابهای خود بابت عوارض شهرداری منظور و پس از اخذ از مشتری به حساب شهرداری محل خود پرداخت کنند.

* عوارض واحدهای مستقر در شهرکهای صنعتی: این عوارض به ماخذ نیم درصد تعیین شده است. این عوارض از اردیبهشت ماه ۱۳۷۲ دریافت می شود. این عوارض مورد اعتراض است. چون گفته می شود خدمات شهری واحدهای مستقر در شهرکها را شهرداری تامین نمی کند و خود شهرک مسئول تامین این خدمات است.

* عوارض فخریها: این عوارض به ماخذ ده درصد فروش دریافت می شود. سابقه آن هم به سالهای دور باز می گردد. این عوارض به کارخانه‌های تولید گچ و آجر نیز تعلق می گیرد.

* دریافت سهمی از درآمدها به نفع شهرداریها: دریافت این سهم به ماخذ ۳ درصد درآمد مشمول مالیات، به موجب قانون مالیاتهای مستقیم مصوب سال ۱۳۴۵ برقرار شد. عوارض یادشده در قانون مالیاتی سال ۱۳۶۶ پیش بینی نشد، اما در برنامه اول توسعه یعنی در سال ۱۳۶۸ دوباره این دریافتی برقرار شد.

* پرداخت به آموزش فنی و حرفه‌ای: به موجب ماده ۱۴ قانون کارآموزی مصوب

طراحی عوارض

گرفتن عوارض باید چگونه باشد که بیشترین منافع و کمترین زیانها نصیب جامعه شود؟ آقای بهمن آرمان به این پرسش اینگونه پاسخ داد: در کلیه نظامهای اقتصادی، هدف بهره‌وری هرچه بیشتر از امکانات و افزایش عرضه از طریق بالا بردن تولید به منظور رویارویی با تقاضاست. باتوجه به چنین پیش‌شرطی معمولاً عوارض به گونه‌ای طراحی می‌شوند تا از یک سو به کنترل حجم کلی تقاضا کمک کنند و از سوی دیگر به افزایش تولید بیانجامند.

چنانچه به ساختار عوارض در کشورهای صنعتی که تولید را بنای گسترش فعالیت‌های خود قرار داده‌اند نگاهی افکنده شود مشاهده می‌شود که عملاً عوارض بر روی مصرف کالاها و خدمات متمرکز شده‌اند. زیرا چنین امری نه تنها بر روی تولید، که افزایش آن یا نگاه‌داشتن سطح آن در حد مطلوب مدنظر دولتها می‌باشد و بازتاب منفی ندارد، بلکه از طریق کمک به تامین درآمدهای دولت زمینه‌ای را فراهم می‌سازد تا دولت بتواند به طور مستقیم یا غیرمستقیم کمک بیشتری به بخش تولید بکند.

در کشورهای در حال رشد و یا جهان سوم که معیار و مبنای کار افزایش تولید نیست و بیشتر هدف مصرف‌گرایی یا وابستگی‌های اقتصادی و به دنبال آن وابستگی‌های سیاسی توسط دولتها تعقیب می‌شود، تولید هدف بیشترین میزان عوارض و مالیات‌های گوناگون است که عملاً به تخریب پایه تولیدی جامعه کمک فراوان می‌کند و عملاً به صورت ابزارهایی بر سر راه گسترش مبنای تولید عمل می‌کند.

در جمهوری اسلامی ایران از طریق سیاست‌های مغایر با گسترش مبنای تولید، عوارض گوناگونی بر روی بخش تولیدی گذاشته شده

است. در صورتی که به این اندیشیده نشده است که چنین امری به افزایش هزینه‌های تولید می‌انجامد و بازتاب منفی بر روی میزان سرمایه‌گذارهای تولیدی دارد. بنابراین چنانچه هدف این باشد که تولید افزایش یابد می‌بایستی به جای مینا قراردادن بخش تولید، مصرف را مبنای دریافت عوارض گذاشت. به طور مثال به جای گرفتن عوارض از تولیدات کارخانه‌ها می‌بایستی مصرف‌کننده را وادار به پرداخت هزینه‌های دولت کرد و به جای عوارض تولید از مصرف کالاها می‌مانند فراورده‌های نفتی و سایر کالاهای مصرفی که کاهش مصرف آنان می‌تواند

عوارض و میزان آن در همه جای جهان از اهمیت و حساسیت ویژه‌ای برخوردار است و گاهی اتعاده‌ها و مجامع صنفی برای کاهش عوارض دولت تهدید به اقدامات خشن می‌کنند.

می‌شود و محل هزینه آن هزینه‌های عمومی شهرداری است.

اما ببینیم که کارشناسان سازمان حمایت از مصرف‌کننده و تولیدکننده چه پاسخی به این پرسش داده‌اند؟ آنان عوارض را به دو دسته کلی زیر تقسیم می‌کنند:

۱- عوارض مربوط به عوارض آموزش و پرورش است. این عوارض از سوی مجلس قانون آن وضع می‌شود که واحدهای تولیدی می‌توانند برای رفع کسری بودجه آموزش و پرورش، عوارضی از مصرف‌کننده بگیرند و به حساب آموزش و پرورش بریزند. یا مثلاً پتروشیمی و شرکت‌های مربوط به فولاد نیز از راه افزودن بر قیمت‌های خود عوارض آموزش و پرورش را می‌پردازند. و وقتی مصرف‌کننده جنس پتروشیمی یا فولاد را می‌خرد زیر فاکتور خود می‌بیند یک درصد عوارض نیز به قیمت فاکتور اضافه شده است پس مصرف‌کننده نیز فشار را تحمل خواهد کرد.

دوم عوارضی است که از کارخانجات تولیدی گرفته می‌شود. نظیر عوارض تربیت بدنی که از سود واحدهای تولیدی گرفته می‌شود که میزان آن یک در هزار است. مثلاً فرض کنید کارخانه پنچال‌سازی یک میلیارد تومان سود یا درآمد داشته است یک در هزار آن را محاسبه می‌کنند و به حساب تربیت بدنی می‌ریزد. این باعث خواهد شد تا سود واحدهای تولیدی کاسته شود و این امکان وجود دارد که او نیز با افزودن بر قیمت‌ها خود این کسری سود را از مصرف‌کننده اخذ نماید. پس در مجموع یک عوارض از مصرف‌کننده گرفته می‌شود مثل آموزش و پرورش و یک عوارض هم از درآمد واحدهای تولیدی اخذ می‌شود مثل تربیت بدنی.

سال ۱۳۴۹ کارفرمایان یا صاحبان صنایع مکلف شده‌اند که دو درصد مزد کارگران خود را برای هزینه‌های آموزش فنی و حرفه‌ای به صندوق کارآموزی پرداخت کنند. دو درصد یادشده، ۸۵ درصد از کارگران آن واحد را دربر می‌گیرد.

* پرداخت برای تامین فضای آموزشی: به موجب بند «د» تبصره ۸ قانون بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور، کلیه کارخانه‌ها، بانکها و شرکت‌های دولتی و وابسته به دولت و شرکت‌هایی که مشمول قانون برآنها، مستلزم ذکر نام است، موظف شده‌اند دو درصد سود ناخالص سال قبل (سال ۷۲) خود را برای تامین فضاهای آموزشی، پرورشی و دانشگاهی اختصاص دهند.

* پرداخت به آموزش و پرورش: به موجب ماده ۱۳ قانون تشکیل شوراهای آموزش و پرورش در استانها، شهرستانها و مناطق کشور، کارخانه‌ها و موسسات تولیدی و خدماتی استان مکلف شده‌اند در استان‌هایی که شوراهای آموزش و پرورش تاسیس می‌شود، برای ساخت و توسعه فضاهای آموزشی و پرورشی، یک درصد از فروش خود را به شوراها پرداخت کنند.

* پرداخت برای کمک به حفظ محیط زیست: به منظور فراهم کردن امکانات پیشگیری از آلودگی ناشی از صنایع، کارخانه‌ها و کارگاهها موظف شده‌اند یک در هزار فروش تولیدات خود را با تشخیص و تحت نظر سازمان حفاظت محیط زیست صرف کنترل آلودگی‌ها و جبران زیان ناشی از آلودگی‌ها و ایجاد فضای سبز کنند.

* عوارض دریافت از تولید سیمان: به موجب قانون مصوب سال ۱۳۴۲ از هر کیسه سیمان ۲۰ ریال برای کمک به انجمن آثار ملی دریافت می‌شد. طبق بند الف و ه تبصره ۳۶ قوانین بودجه سال ۱۳۷۳ و سال ۱۳۷۴ این عوارض از ۲۰ ریال به ۳۰۰ ریال افزایش یافت که به خزانه‌داری کل باید پرداخت شود و معادل آن در اختیار وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی قرار گیرد.

* اخذ عوارض از کارخانه‌های صنایع تبدیلی کشاورزی: طبق تبصره ۵۷ قانون بودجه سال ۱۳۷۳ کل کشور مقرر شده است که یک درصد از فروش سال ۱۳۷۳

سیاستهای گرفتن عوارض در ایران مناسب نیست. چرا که بیشترین عوارض را به دوش تولیدکنندگان گذاشته‌اند و این سیاست یکی از دلایلی است که سبب شده است که گرایش به تولید کم شود.

در راستای خدمت به جامعه باشد، سود برد و تولید را از قید این‌گونه عوارض رها ساخت. سخنان این کارشناس مسایل اقتصادی را با مثالی که آقای ابراهیمی باران در مورد عوارض پرداختی گروه بهمن که فعالیت آن خودروسازی است، تکمیل می‌کنیم. وی در مورد حقوق و عوارض گمرکی شرکت ایران وانت یا گروه بهمن که براساس شماره تعرفه ۸۷۰۶ قانون مقررات واردات و صادرات گرفته می‌شود، اهم موارد را به این شرح برشمرد:

- ۱- حقوق گمرکی ۱۰٪ ارزش سیف (CIF)
 - ۲- سود بازرگانی ۱۰٪ ارزش سیف (CIF)
 - ۳- انبارداری (بسته به زمان نگهداری کالا در انبار و میزان کالا)
 - ۴- اخذ ۱٪ ارزش سیف
 - ۵- سود ویژه ۲ درهزار
- کل حقوق و عوارض گمرکی دریافتی تقریباً ۲۱/۲٪ ارزش سیف است.

ارزش سیف (CIF) (ارزش محموله + کرایه حمل + بیمه) با توجه به اظهارنامه‌های شرکت واردکننده‌ای که تحویل مسئولین گمرک می‌شود و پس از انجام بررسی لازم توسط مسئولین مربوطه و براساس نرخ ارز ۱۷۵۰ ریال محاسبه می‌شود. در نتیجه کلیه ارقام و درصدهای حقوق و عوارض یاد شده براساس ۱۷۵۰ ریال است.

به جز حقوق و عوارض گمرکی، مالیاتها و عوارض دیگری نیز از محصول تمام شده اخذ می‌شود، این مالیاتها و عوارض عبارتند از:

- ۱- ۲٪ قیمت فروش خودرو بابت سهم آموزش و پرورش (از سال ۷۴ به بعد)
- ۲- حدود یک در هزار بابت مالیات عوارض شهرداری بابت آسفالت برای محصولات وانت مزدا

حدود ۳ در هزار بابت مالیات عوارض شهرداری بابت آسفالت برای محصولات سواری مزدا ۳۲۳

(برای امسال بترتیب ۷۰۰ - ۶۰۰ هزار ریال)

برای وانت و ۳ میلیون ریال بابت سواری)

۳- مالیات ۱۰٪ فروش از اول سال ۷۸

۴- عوارض محیط زیست یک در هزار

۵- عوارض خزانه‌داری کل دو در هزار

۶- مبلغ ده میلیون ریال سهم سازمان حمایت از مصرف‌کنندگان و تولیدکنندگان

با تقریب می‌توان گفت که یک سوم قیمت نهایی محصول حاوی سود به قیمت محصول اضافه شده و از خریدار و مصرف‌کننده دریافت می‌شود.

ضمن اینکه از سود سالانه کارخانه و سهامداران نیز مالیات قابل توجهی کسب می‌شود.

بخش آخر سخنان آقای ابراهیمی به نکته‌ای اشاره دارد که در بحث عوارض از اهمیت ویژه‌ای برخوردار است. گرفتن عوارض چه آثاری روی صنایع داخلی یا کالاهای وارداتی دارد؟

این موضوع منحصر به کشور ما نیست، بلکه در همه جا اهمیت بسیاری دارد و گاهی منجر به اعتراض و اعتصاب نیز می‌شود. مثلاً در تابستان امسال رئیس یکی از اتحادیه‌های کشاورزی کشور آرزوتین اعلام کرد اگر وعده دولت مبنی بر کاهش عوارض بزرگراهها عملی نشود، کشاورزان این کشور اعتصاب و راهپیمایی خواهند کرد. در ترکیه نیز در ماههای اخیر بحث عوارض و مالیات در بخشهای کشاورزی و صنعت این کشور به یک موضوع روز و بحث داغ تبدیل شده است.

عوارض جدید

در ایران اخیراً چند نوع عوارض جدید نیز گرفته می‌شود، از جمله کالاهای الکترونیکی وارداتی و ساخت داخل و گاز تولیدی قابل فروش پالایشگاههای گاز، خبر عوارض مربوط به هر دو مورد در تیرماه امسال منتشر شد.

در خبر مربوط به چگونگی گرفتن عوارض از کالاهای الکترونیکی آمده است:

در اجرای بند «ج» تبصره ۴۳ قانون بودجه سال ۱۳۷۸ کل کشور، هیات وزیران مقرر کرد، تولیدکنندگان و واردکنندگان کالاهای الکترونیکی، از ۱/۵ تا ۵/۵ درصد عوارض پرداخت کنند.

محصولات کارخانجات صنایع تبدیلی کشاورزی دریافت و به حساب درآمد عمومی کشور نزد خزانه‌داری کل واریز شود تا به مصرف بهبود کیفیت، حمایت و تشویق صادرات محصولات این کارخانجات برسد. * کمک به توسعه فضاهای ورزشی: براساس بند «ب» تبصره ۶۷ قانون برنامه دوم، کلیه کارخانجات صنعتی موظفند معادل یک در هزار درآمد سالانه خود را به حساب خزانه واریز نمایند تا به مصرف توسعه فضاهای ورزشی سازمان تربیت بدنی رسیده شود.

به موجب بند «ل» تبصره ۸ قانون بودجه سال ۱۳۷۴، بیست درصد از عواید مذکور باید به مصرف توسعه و تجهیز فضاهای ورزشی مدارس برسد و طبق بند «ب» تبصره ۴۵ قانون بودجه سال ۱۳۷۴ کل کشور، وجوه مزبور باید در مقطع سه‌ماهه به خزانه واریز شود.

* دریافت عوارض ویژه صادرات و واردات: به موجب ماده ۲۰ قانون مقررات صادرات و واردات مصوب مهرماه ۱۳۷۲، برابر یک درصد از مجموع وجوه دریافتی بابت حقوق گمرکی و سود بازرگانی کلیه کالاهای وارداتی علاوه بر حقوق گمرکی و سود بازرگانی مقرر به‌عنوان عوارض ویژه دریافت می‌شود که به حساب اندوخته صندوق ضمانت صادرات ایران منظور می‌شود.

* تامین منابع مالی تحقیقات صنعتی: گرچه در گذشته واحدهای صنعتی دولتی و یا تحت مدیریت دولت مکلف شده بودند که ۲ درهزار فروش خود را برای انجام تحقیقات به وزارت صنایع پرداخت کنند و واحدهای بخش خصوصی از این امر مستثنی بودند، ولی به موجب ماده ۳۹ «قانون وصول برخی از درآمدهای دولت و مصرف آن در موارد معین» مصوب سال ۱۳۷۳، کلیه واحدهای صنعتی و معدنی که دارای مجوز تاسیس و بهره‌برداری یا کارت شناسایی از وزارتخانه‌های صنایع و معادن و فلزات هستند، مشمول این پرداخت شده‌اند.

طبق مفاد این ماده درآمدهای مذکور صرف اجرای طرحهای تحقیقاتی و آموزشی تخصصی وزارتخانه‌های صنایع و معادن و فلزات جهت رسیدن به خودکفایی در امر صنایع کشور می‌شود.

ورق مصرفی خود را کاهش دهند تا قیمت تمام شده کالا کاهش یابد و متناسب با قدرت خرید مشتری شود.

یکی از عوامل افزایش قیمت مواد اولیه علاوه بر افزایش نرخ دلار و بالا رفتن عوارض گمرکی به دلیل بالا رفتن نرخ دلار وضع سایر عوارض بوده است. از جمله وصول کیلویی ۲۵۰ ریال از کلیه آهن آلات وارداتی از ابتدای سال ۱۳۷۸ به موجب آیین نامه بودجه بوده که تاثیر بسیار زیادی در افزایش قیمت آهن آلات داشته است.

دولت برای حمایت از صنایع داخلی مرتباً با تنظیم تعرفه‌ها و عوارض گمرکی سعی کرده است قیمت کالاهای ساخته شده وارداتی را کنترل نماید که صنایع داخلی توان رقابت داشته باشند. مثلاً اگر این عوارض را بردارند و ورود اتومبیل را آزاد نمایند آیا فکر می‌کنید کسی حاضر به خرید پیکان و بعضی از خودروهای داخلی بشود؟

خوب با این سیاست از یک طرف صنعت خودروسازی ایجاد شده و همچنین در ایجاد اشتغال بسیار موثر بوده است. بنابراین در مقاطع شروع عملی مثبت بوده است ولی بایستی به تدریج عوارض کاهش می‌یافت که متأسفانه این کار نشده و در نتیجه این صنعت پیشرفت لازم را نکرده است، به طوری که هرچه زمان پیش‌رفته کیفیت کالای تولیدی پایین آمده است.

پاسخ آقای پوریانی به این پرسش نیز در واقع تاکیدی بر دلبه‌بودن شمشیر حمایت یا اخذ عوارض است. به گفته وی برقراری عوارض بر کالای وارداتی قیمت، آنرا افزایش می‌دهد و به جهت افزایش قیمت‌های مصرف‌کننده ترجیح می‌دهند از مصرف آن کالا خودداری کرده و نیاز خود را با خرید کالای تولید داخل برطرف نمایند (عده‌ای هم به سمت استفاده از کالای جانشین رفته و عده‌ای هم علیرغم افزایش قیمت کالای وارداتی آنرا مصرف کنند) با افزایش تقاضا برای خرید کالای داخلی قیمت فروش کالای داخلی نیز افزایش می‌یابد که این افزایش قیمت شامل کالای این شرکت نیز خواهد شد.

اما عوارض می‌تواند کیفیت تولیدی کالای داخلی را هم کاهش دهد. زیرا به علت تفاوت قیمت کالای وارداتی و داخلی و هجوم مصرف‌کننده برای مصرف بیشتر محصول، تولیدکننده سعی خود را در جهت افزایش کیفیت به کار نمی‌بندد و نه تنها کیفیت قبلی را حفظ

پیشنهاد کرده است بخشی از مشکلات با کمک عوارض حل شود. وی گفته است:

به منظور جلب مشارکت بیشتر مردم می‌توان با همکاری گمرک برای برخی کالاها از مسافران عوارض دریافت کرد یا قبضه‌های کمک به این بیماران را در اختیار مردم قرار داد.

این پیشنهادها اگر مربوط به کالاهای وارداتی باشد، آثار خاص خود را دارد و اگر مربوط به تولیدات داخلی باشد آثار به مراتب بیشتری دارد و معمولاً اثر منفی در تولید و سرمایه‌گذاری برای تولید دارد. البته در این مورد نیز دیدگاه‌های متفاوتی هست. مثلاً آقای رحیم اسماعیلی از شرکت ایران خودرو در مورد نقش مالیات‌ها و عوارض در رشد یا رکود صنایع عقیده دارد:

به این سؤال از دو دیدگاه می‌توان پاسخ گفت:
۱- از دیدگاه کوتاه‌مدت
۲- از دیدگاه بلندمدت

در نظر اول چون مالیات‌ها و عوارضی که از شرکتهای تولیدی اخذ می‌شود، نقدینگی در دسترس مدیران را کاهش می‌دهد، در کوتاه‌مدت می‌تواند برنامه‌های تولیدی را دچار وقفه‌های زودگذر یا حداقل رسیدن به اهداف و نتایج برنامه‌های مدیران را کندتر کند. هرچه مالیات‌ها و عوارض براساس مبنای تصاعدی اخذ شود، شرکتهای سودآورتر را بیشتر گرفتار کاهش نقدینگی خواهد کرد.

لیکن از دید بلندمدت چنانچه مالیات‌ها و عوارض اخذ شده توسط دولت در مسیر تسهیل‌کننده امور مربوط به صنعت صرف گردد به رشد و رونق صنایع کمک خواهد کرد. برای مثال پرورش نسیری انسانی در رشته‌های دانشگاهی مرتبط با صنعت از محل وجوه دولتی (اخذ شده از محل مالیات‌ها) کمک به رشد صنعت یا ساختن راه و بندر و اسکله می‌تواند کمک به صنعت تلقی شود.

آقای قاسمی مجد نیز در مورد آثار عوارض روی تولید گفت: جای تردیدی نیست که وضع هرگونه عوارض به مواد اولیه و یا کالای تولید شده موجب افزایش قیمت تمام شده کالا و احیاناً کاهش کیفیت خواهد شد. چون اجباراً وقتی بازار کفش لازم را برای خرید کالای تولید شده نداشته باشد، تولیدکننده به فکر کاهش کیفیت می‌افتد.

به‌عنوان مثال تولیدکنندگان ظروف استیل در سالهای گذشته به موازات بالا رفتن قیمت ورق‌های استیل مرتباً سعی کرده‌اند ضخامت

عوارض اختصاصی عبارت از آن دسته عوارضی است که اختصاصاً در ردیفهای کسب عوارض مشخص شده باشد. مثل عوارض نوسازی و عوارض سالانه اتومبیل که قانون مشخص کرده است این عوارض به چه مصرفی برسد.

تولیدکنندگان داخلی و واردکنندگان کالاهای الکترونیکی باید از خریداران عوارض را اخذ و سیاهه وجوه حاصله را حداکثر ظرف یک ماه به حساب «تمرکز وجوه حاصل از اخذ عوارض قطعات الکترونیک» بانک ملی ایران واریز نمایند و اسناد آنرا به شورای عالی الکترونیک بفرستند. ماشین‌های اداری و محاسب الکترونیکی، ماشین‌های خودکار داده‌پردازی و انتقال داده‌ها، ماشین‌های محاسب الکترونیک، دستگاه‌های برقی برای تلفن و سیستم‌های کاربر، دستگاه‌های پخش صوت، ضبط و پخش ویدئو، ضبط و پخش صوت، نوار و دیسک مغناطیسی از کالاهای وارداتی هستند که به آن‌ها ۳ تا ۵/۵ درصد عوارض تعلق می‌گیرد.

تلویزیون رنگی و نمایشگر رایانه‌ای و اقلام مخابراتی و صوتی نیز کالاهای ساخت داخل هستند که باید به ترتیب ۲ و ۱/۵ درصد عوارض پرداخت کنند.

و در خیر کوتاه مربوط به موافقت با اخذ عوارض گاز نیز که مربوط به اواخر تیرماه امسال بود آمده است:

در جلسه شنبه شب شورای اقتصاد با درخواست وزارت کشور در مورد اخذ عوارض از گاز تولیدی قابل فروش هریک از پالایشگاههای کشور و اختصاص آن به طرح‌های عمرانی و اشتغالزای استان‌های ذیربط موافقت شد.

علاوه بر هیات دولت، مجلس و شورای اقتصاد که گرفتن عوارض را تصویب می‌کنند، برخی از مسئولان نیز گرفتن عوارض را یکی از راههای آسان تامین منابع مالی و رفع مشکلات می‌دانند. مثلاً در آخرین روز تیرماه امسال خبری منتشر شد مبنی بر اینکه برای رفع مشکلات مالی که کمیته بیماریهای خاص استان هرمزگان با آن روبروست، یکی از مسئولان استانداری

در قدیم عوارض به آن دسته از دریافتهایی گفته می‌شد که از کالاها و خدمات خاصی در یک منطقه معین و صرفاً برای هزینه‌های شهری دریافت می‌شد، مانند عوارض دروازه‌های

نمی‌کند، بلکه به‌خاطر انجام تعهدات خود و تولید بیشتر کیفیت را فدای کمیت کرده و از کیفیت نیز می‌کاهد.

اما آیا عوارض می‌تواند اهرمی در جهت حمایت از صنایع تولید داخلی باشد؟

پاسخ به این سوال می‌تواند هم مثبت باشد و هم منفی. به این معنی که اگر عوارض در یک مدت زمان معین و هدفدار بر روی کالای وارداتی وضع شود می‌تواند به‌عنوان عاملی کارآمد در جهت حمایت از صنایع عمل کند. همان‌طور که آگاهید صنایع داخلی عموماً و صنایع نوپا خصوصاً با ظرفیت کامل فعالیت ندارند که این خود موجب افزایش هزینه‌ها شده و نقطه سر به سر را بالا می‌برد و در نتیجه قیمت تمام‌شده محصول نسبت به محصول خارجی بسیار بالا است اما با وضع عوارض بر کالای وارداتی عده زیادی از مصرف‌کنندگان ترجیح می‌دهند کالای تولیدی داخل را مصرف کنند و در نتیجه تقاضا برای محصول زیاد می‌شود و تولیدکننده با حجم زیاد تقاضا مواجه می‌شود و ظرفیت واقعی را به ظرفیت اسمی نزدیک کرده و این موجب کاهش هزینه ثابت در مقیاسی واحد شده و نهایتاً نقطه سر به سر و قیمت تمام شده را کاهش می‌دهد.

آقای پیمان دیانی نیز در این زمینه تأکید کرد که عوارض تأثیر دوگانه‌ای می‌تواند داشته باشد. وی افزود؛

عوارض بر روی قیمت کالاها و خدمات دو تأثیر عمده دارد:

۱ - تأثیر مستقیم عوارض که از مصرف‌کننده اخذ می‌شود.

الف) افزایش قیمت برای مصرف‌کننده

ب) کاهش کشش بازار

ج) انباشت کالاها در انبارها

۲ - تأثیر غیرمستقیم عوارض که بر قیمت

تمام‌شده محصولات و خدمات اثر گذاشته و نتایج ذیل را دربر دارد:

الف) افزایش قیمت تمام‌شده محصولات و خدمات

ب) کاهش سود صنایع

ج) کاهش کیفیت محصولات و خدمات

د) کاهش سرمایه‌گذاریهای جدید در بخش تولید و صنعت

اما در مورد این پرسش که گفته می‌شود، آیا عوارض می‌تواند اهرمی در جهت حمایت از صنایع و تولیدات داخلی باشد؟ منظور احتمالاً عوارضی است که از واردات وصول می‌شود (حقوق گمرکی - سود بازرگانی حق‌الثبت سفارش یا مالیاتی که به برخی از واردات تعلق می‌گیرد کالاها مشمول تبصره ۵۸ قانون بودجه سال ۱۳۷۸ کل کشور در مورد فولاد و یا سیگار وارداتی)

بنابراین در پاسخ باید گفت که امروز کشورها برای حمایت از صنایع داخلی به موانع غیر تعرفه‌ای به‌جز حقوق گمرکی و سود بازرگانی رو آورده‌اند. برای مثال سازمان تجارت جهانی نیز در راستای کاهش موانع تعرفه‌ای شکل گرفته است.

از این‌که صنایع داخلی باید در مقابل فرآورده‌های مشابه خارجی به‌نوعی حمایت شوند، تردیدی نیست لیکن این حمایت می‌بایست برای یک دوره کوتاه و با استراتژی مشخص اعمال شود. حمایت بلندمدت و بدون ضابطه و بدون استراتژی مشخص صنعت را از تحرک، پیشرفت و قابلیت رقابت با بازارهای جهانی باز می‌دارد.

تأکید آقای ابراهیمی باران نیز روی این نکته است که حذف یا اخذ و جوهی مثل عوارض باید منجر به افزایش کیفیت و رقابت شود. وی در این زمینه گفت:

اخذ حقوق و عوارض گمرکی و مالیاتهای گوناگون معلولهایی هستند که در آن به علتها توجه چندانی نشده است. هنر چنین دریافتهایی بایستی این باشد که به مرور موجبات رقابت را پدید آورده و آحاد جامعه را بهره‌ورتر کند. و از این طریق سودهای حاصل از ارزش‌افزوده بالاتر را نصیب خود آنها یعنی جامعه گرداند.

تمام و یا بخش اعظم عوارض گمرکی و مالیاتها به صورت مستقیم و یا غیرمستقیم به دوش مصرف‌کننده انتقال می‌یابد. ولی این موضوع در زنجیره‌ای بوقوع نمی‌پیوندد که به نیاز

و خواسته مشتری که همانا وجود مرغوبیت در کالا است، توجه چندانی شده باشد.

اکثر شرکت‌هایی که در صنعت خودرو فعالیت می‌کنند به نوعی تعدیل‌کنندگان ارز برای دولت به‌شمار می‌آیند. آنها اکثراً غیرکارا بوده و از فرصتهای حمایتی موجود، بیشتر در جهت عملکرد غیراقتصادی ولی سودده و درحقیقت استفاده از رانت‌های اقتصادی حرکت می‌کنند.

و این درحالی است که به‌نظر می‌آید دولت حمایت خود را برای رقابتی ساختن چنین شرکت‌هایی و آماده‌سازی و تواناسازی آنها در تقابل با بازارهای جهانی اعمال می‌کند و این مطلب از طریق انجام سرمایه‌گذاری مادی و فکری در زمینه‌های تحقیق و توسعه، نوآوری، تنوع محصولات، تشخیص نیاز بازار، و مشتری‌گرایی آن هم استفاده از تکنولوژیهای میانی و کاربری، امکان‌پذیر است.

حال آنکه انجام موارد یادشده در بازار انحصاری که خریدار در پشت درهای کارخانه منتظر دریافت خودرو و در صف طویل است، جای تامل داشته و اصولاً اقتصادی به‌نظر نمی‌رسد.

امید است که با دریافت عوارضی چون سهم ۲ درصدی آموزش و پرورش بتوان استعدادهای پرورش داد، که همانا رشد سرمایه‌های انسانی از چنین روش‌هایی امکان‌پذیر است.

به‌خاطر داشته باشیم که چنین عوارضی به دوش مردم انتقال یافته، بایستی روش حل مسئله را برای خود بیابیم، روشی که در آن تمامی آحاد جامعه از محصول تا خریدار محصول، همه از چرخه اقتصادی به‌وجود آمده سهم و خشنود بوده و انجام هزینه‌های دریافتهای عوارض، موجبات رشد و توسعه سطح کیفیت زندگی و رفاه جامعه اسلامی‌مان را پدید آورد.

اما آقای هادی شفیعی‌زاده عقیده دارد که عوارضی که شهرداری می‌گیرد، اثر سویی روی کیفیت کالاها ندارد. وی در این باره گفت: عوارض یک اثر ثانویه و جداگانه بر روی قیمت کالا و خدمات است که اضافه می‌شود و عوارض بر روی قیمت‌ها جداگانه محاسبه می‌شود و زیر فاکتورها مشخص می‌گردد و بر روی کیفیت کالا نمی‌تواند اثرگذار باشد.

و باتوجه به قوانین شهرداری صریح است که وضع عوارض نباید اثر سویی بر نشو و نمای اقتصادی و اجتماعی بگذارد و اثر عوارض و این عوامل در قوانین شهرداری کاملاً مشخص شده

عوارض در مقابل خدمت است. برخلاف مالیات که دولت الزامی به ارائه خدمات خاص به مودیان ندارد. به عنوان مثال شهروندی که عوارض نوسازی می دهد باید از خدمات شهری نیز استفاده کند.

است.

وی افزود: در مورد کالاهای وارداتی نیز آنچه که به شهرداری ارتباط دارد، دریافت عوارض به مبلغ ۱۵ ریال از هر کیلو است که در مورد دارو و کاغذ اعمال نمی شود. و از سایر کالاها ۳۰ ریال نیز عوارض حق آسفالت گرفته می شود.

چه باید کرد

آخرین موضوع این گزارش که باید به آن پرداخت، راه‌حلهای پیشنهادی است و اینکه چه باید کرد تا جوهی که به عنوان عوارض گرفته می شود، آثار منفی نداشته باشد. این پرسش را با پیمان دینانی که در میان گذاشتیم، در پاسخ گفت: به نظر اینجانب عوارض فقط باید در چارچوب نیازهای شهری و به صورت منطقی و زمانهای خاص از شهروندان دریافت شود. دریافت عوارض ملی مانند عوارض آموزش و پرورش می بایست در قالب مالیات بر مصرف و فروش بر اساس سیاست خاص پیش‌بینی و وصول گردد. به نظر می رسد که در حال حاضر بدون توجه به درآمد مردم و نوع و توان موسسات، نیاز بازار و کسب قیمتها عوارضی وضع شده که به تدریج بعضی از کالاها به علت عدم تعادل بین رشد قیمتها، توانایی و قدرت خرید مردم، از سبب مصرف حذف می شوند. انبارهای بعضی از صنایع از کالاهای تولیدی انباشته شده و فروش آنها با مشکل روبرو شده است. از نتایج کاملاً مشخص این وضع، کمبود نقدینگی، کوچک کردن و محدود کردن فعالیت‌های صنعتی (تأخذ توقف) و در نهایت کاهش میزان سرمایه‌گذاری و اشتغال است.

عوارض اخذشده از صنایع اگر در همان صنعت سرمایه‌گذاری می شد، مسلماً امروز وضع آن دسته از صنایع بسیار مطلوب‌تر و رقابتی‌تر می بود از جمله صنایع خودروسازی، لوازم

خانگی، نساجی و...

پیشنهاد مشخص اینجانب آن است که:

۱ - دولت به جای دریافت عوارض گوناگون از صنایع می بایست، معافیت‌های مالیاتی را برای صنایع پیش‌بینی کند تا صنایع بتوانند در زمینه‌های ارتقا کیفیت، کاهش قیمت، ارتقا تکنولوژی سرمایه‌گذاری کنند.

۲ - این نکته بسیار حائز اهمیت است، که بنگاههای اقتصادی دارای وظیفه شهروندی هستند و می بایست این موضوع مورد تشویق و حمایت دولت قرار گیرد. لیکن با اعمال قوانین و مقررات و اخذ عوارض‌های گوناگون، صنایع فرصت همکاری و ایفای نقش شهروندی خود را نخواهند داشت. ایجاد مساجد، مدارس و... که صاحبان صنعت و سرمایه در کشور ایجاد و وقف کرده‌اند نشانگر ایفای نقش شهروندی ایشان در گذشته است.

آقای عباس منصوریان در این مورد بر اصلاح و روشن شدن قوانین و کم شدن تنوع تأکید دارد. وی در این زمینه گفت: راه‌چاره در درجه اول اصلاح قوانین مالیاتی است و فراگیر کردن آن و از طریق این اصلاح می توان عوارض را نیز از سرلوحه وظایف واحدها به این قوانین افزود و حجم سنگینی از گرفتاریهای متقابل عوارض‌دهنده و عوارض‌گیرنده را که در اثر هر بحران داخلی در یکی از آنها اصل ماجرای دریافت درآمد تحت‌الشعاع قرار می‌گیرد را به یک سمت سوق داد که تکلیف همه با آن روشن باشد. می توان عوارض را همان‌طوری که مثلاً در مورد سهم شهرداری در اظهارنامه‌های مالیاتی قید می‌شود به این صورت مطالبه نمود و هر ساله آئین‌نامه‌های خاص در بودجه برای مراکز خاص تعریف کرد. تولیدکننده نیز در این مسیر می‌داند با چه مسائلی روبرو است و دستگاه مالیات‌گیرنده هم می‌داند که وضعیت خدمات‌رسان و تولیدکننده از جهت درآمدی چگونه است (حداقل تأخذ زیادی). از طرف دیگر موردی می‌داند مالیاتی که می‌بایست از سودش پرداخت کند به مصرف کجا می‌رسد و این خود انگیزه مشارکت در پرداخت را افزون می‌کند.

آقای تقی‌نژاد هم‌راهِ نیز کاهش تنوع و ادغام انواع آنها تحت چند سرفصل و عنوان را یک راه‌حل مناسب برای رفع نابسامانیهای مربوط به دریافت و پرداخت عوارض می‌داند. وی گفت: از تولیدات داخلی و کالاهای وارداتی و جوهاتی

تحت عناوین مختلف وصول می‌گردد که بعضی عنوان عوارض و برخی عنوان مالیات بر واردات و تعدادی نیز عنوان مالیات بر مصرف و فروش دارد و علاوه بر آن به موجب قوانین و جوهاتی که فاقد عناوینی مشخص است وصول و به خزانه دولت واریز می‌شود که ظاهراً به عنوان سایر درآمدهای دولت در حسابها منظور می‌گردد. برای مثال از فولاد وارداتی علاوه بر حقوق گمرکی و سود بازرگانی و حق ثبت سفارش یک مالیات اضافی به‌عنوان هر کیلو ۲۵۰ ریال وصول می‌شود که همه آنها عنوان مالیات بر واردات دارد. از طرفی از بعضی از محصولات تولید داخلی مانند سیمان، فولاد، مس کاتد، نوشابه‌ها، اتومبیلها و... مالیات بر مصرف و فروش وصول می‌شود و همچنین جوهاتی به‌استناد تبصره‌های قانون برنامه دوم و سایر قوانین از کارخانجات برای مصارف خاص مانند توسعه فضاهای ورزشی سازمان تربیت بدنی دریافت می‌شود که در ردیف سایر درآمدهای دولت منظور می‌شود. به موجب بعضی از قوانین، وصول عوارض صراحت دارد مانند عوارض ویژه موضوع قانون صادرات و واردات و دو درصد عوارض آموزش و پرورش و یا عوارض قطعات الکترونیکی وارداتی و تولید داخل که با توجه به تعریف عوارض نمی‌توان آنها را عوارض نامید بلکه درحقیقت این وجوه ماهیت مالیات غیرمستقیم را دارند. بنابراین برای پاسخگویی به سوال مطرح‌شده لازم است عوارض و مالیات‌ها کاملاً از هم تفکیک گردند و عوارض صرفاً درقبال خدمات ارائه شده به حیطه وصول درآید مثل عوارض بندری، فرودگاهی، شهرداریها و امثال آنها. لذا همان‌طوری که اشاره شد از یک کالای وارداتی یا تولید داخلی تحت عناوین گوناگون جوهاتی وصول می‌گردد که در مجموع ارقام بسیار عمده‌ای را تشکیل خواهد داد و سبب افزایش قیمت تمام شده می‌گردد که تبعات آن از لحاظ تولید و صادرات کاملاً مشخص است و بحث پیرامون آن خارج از موضوع سوال می‌باشد. با توجه به اینکه دریافت جوهات به‌عنوان گوناگون که اشتباهاً همه آنها عوارض نامیده می‌شود سبب اتلاف وقت و هزینه و سردرگمی واردکنندگان و تولیدکنندگان خواهد شد، اصلح آن است که همه موارد احصاء گردد و حداکثر تحت یک یا دو عنوان مالیات بر واردات و مالیات بر مصرف و فروش و با نرخ متعادل وصول گردد. □